

Szabolcs Éva beszéde a Prohászka Lajos terem avatása alkalmából

dr. Szabolcs Éva, egyetemi docens, a Neveléstudományi Intézet igazgatója

A Neveléstudományi Intézetnek az a hagyományteremtő szándéka, hogy a pedagógia neves professzorainak emlékét tantermek is őrizzék egyetemünkön, támogatásra talált karunkon, és érzelmileg is sokakat mozgósított. Az előző tanévben Nagy Sándor professzorról neveztünk el tantermet, és a teremavató ünnepség tanítványainak találkozóává vált. A protokolláris esemény így a kortárs emlékezetközösség megmutatkozása is volt.

A személyes emlékezés meghatározó volt akkor is, amikor az idén Prohászka Lajos emlékének kívántunk teremavatóval tisztelni. Szerencsére számos kiemelkedő jelentőségű tudóst, pedagógust találhatnánk, akik egyetemünkhöz kötődően is névadójává válhatnak egy-egy tanteremnek. Jelentősége van azonban annak, hogy ismét olyan személyt választottunk, akire még vannak emlékezők. Még élnek néhányan abból a generációból, amely kortársa volt Prohászka Lajosnak, és ez generációkat összekötő folytonosság komoly felhajtóerő a professzor emlékének ápolásában. Körünkben köszönhetjük Kovács László mérnök tanárt, Szarka József professzort, akik tanítványai voltak és dr. Éderné Horváth Ilonát, Prohászka Lajos örökösét. Egy másik, még élő tanítványa, munkatársa, utolsó tanársegédje Kovács Lászlóné dr. Vermes Stefánia nem tudott eljönni erre az alkalomra, és nem lehet jelen az idős Szabó Miklós volt Prohászka-tanítvány sem. A Prohászka-tanítványok története, személyes dokumentumai elsősorban ahhoz járulnak hozzá, hogy Prohászka Lajos emberi oldalát jobban megismerjük. A tanítványok személyes elbeszéléséből tudjuk például, hogy Prohászka Lajos kiváló zongorista volt, szívesen játszott Beethovent, Debussyt, hogy kedvelte Illyés Gyula Bartók c. versét és Goethe Wilhelm Meister-ét. Örömet lelte Verne Gyula és Jókai Mór regényeiben.

Tudományos munkásságának méltatását újabban Tókéczki László, Percz László és Orosz Gábor végezték el. Megvilágították a magyar pedagógiai és filozófiai gondolkodásban elfoglalt helyét, foglalkoztak pedagógiájának és filozófiájának nemzetközi beágyazottságával, eddig ismeretlen levéltári forrásokat tártak fel életéről és munkásságáról, neveléstörténeti műveinek kritikai kiadását elkészítették. Egy teremavató alkalom csak felidézhet néhány ténnyt a mások által méltatott gazdag életműből.

1915-1920 között görög - latin - filozófia szakos hallgató a Pázmány Péter Tudományegyetemen. Prohászka Lajos tanítványa volt Pauler Ákosnak, gyakornok volt Fináczy Ernő mellett 1917-től az egyetemen, 1917-23 között fizetés nélküli tanársegédként dolgozott. Az Egyetemi Könyvtár tudományos kutatója, könyvtárőr, középiskolai tanár. Az 1930-as, 40-as évek magyar filozófiai gondolkodásának egyik legjelentősebb személyisége volt. Orosz Gábor így írt róla: „Gondolatai megkerülhetetlenül jelen voltak a hazai közoktatás életében - különösen a középiskolai tanárság körében. Tekintély, akinek mondataira odafigyeltek, kinek véleményét várták és elvárták.”

1935-től a neveléstudomány nyilvános rendkívüli magántanára, 1937-től egyetemi nyilvános rendes tanár. 1937-től az MTA levelező tagja, 1939-től a Magyar Paedagogia Társaság elnöke. Szerkesztette a Magyar Paedagogia, az Athenaeum folyóiratokat. Filozófiai és pedagógiai nézeteinek rendszere táplálkozik a szellemtörténeti, szellemtudományi, az értékelméleti irányzatokból. Az 1929-ben a Magyar Paedagogia hasábjain megjelent

Pedagógia mint kultúrfilozófia című kétrészes írása programadó pedagógiai elmélete szempontjából. A nevelést olyan tevékenységnek látatja, amelyben az egyén találkozik a szellem által teremtett értékekkel, kultúrjakkal. Golnhofer Erzsébet a következőképpen foglalta össze Prohászka pedagógiájának lényegét: „Elméleti pedagógiai tevékenysége során arra törekedett, hogy megragadja a kultúra, a műveltség lényegét, létrehozza a műveltségi javaknak olyan fogalom-és keretrendszerét, amely szelektív tartalommal megtöltve a humanista nevelés alapját adja az iskolákban.” Az 1940-es évektől a kultúrfilozófiai alapozású pedagógia Prohászka olvasatában már jóval több, mint tudományos kísérlet a neveléstudomány újragondolására: az egyetemes emberi értékekért aggódó tudós hitvallása. 1942-ben így fogalmazott egy írásában: „...ne ingattassuk meg magunkat a szellem felsőbbrendűségébe vetett régi hitünkben, vagy ha már megbolygattak benne, állítsuk újra helyre ezt a meggyőződésünket.” A polgári értékekhez ragaszkodó, a szellem emberformáló szerepét hangsúlyozó Prohászka az 1945 utáni pedagógiában korszerűtlenné vált. A II. világháború után csak 1949-ig taníthatott az egyetemen; egyetemes humanista értékvilágot tükröző pedagógiája és személyisége az átpolitizálódó tudományos és mindennapi életben nemkívánatossá vált. 52 éves korában, szellemi ereje teljében nyugdíjazták. Visszaemlékezésében Vermes Stefánia így írt Prohászkanak erről a korszakáról: „A Prohászka - tanítványok találkozóhelye 1949 után az egyetem Pedagógiai Intézetéből áttevődött a Móra Ferenc u. 2-be. Többen közülünk hozzá vitték gyermekeiket zongora vagy német nyelv tanítása végett. Ez a törekvés több célt szolgált: egyrészt ily módon az óradíjakkal kiegészíteni kívánták a prof alacsony nyugdíját, másrészt számára ezzel a passziószerű elfoglaltsággal egy kis változatosságot próbáltak becsempészni életébe.”

1963-ban, halálakor méltatás jelent meg róla a Pedagógiai Szemlében Szarka József tollából, emlékeztetve személyére azt a pedagógus-generációt, amely gyakorlatilag alig hallhatott róla valamit.

Születése centenáriumára, 1997-ben emléktáblát avattak budai lakóházán; ez a esemény is a volt tanítványok kezdeményezésére, anyagi áldozatvállalása révén valósult meg.

Prohászka Lajos szilárd értékű pedagógiája nem mindenki számára vonzó manapság. Az utókornak nem az a feladata, hogy a kultúrfilozófiai alapon álló pedagógiai gondolkodást aktualizálja, hanem az, hogy saját történeti helyén értelmezze, a magyar pedagógiai gondolkodásra gyakorolt hatását felmérje és értékelje. Egyetemünk Neveléstudományi Intézetének oktatóiként nem feledkezhetünk meg, arról sem, hogy tisztelegjünk egy jeles tudós elődünk, etikus ember, értékteremtő tanítványokat nevelő egyetemi oktató személye előtt.